

Nr 38

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående tillägssjukpenning för småföretagare och husmödrar.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 441 i första kammaren av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Svanström* samt nr 585 i andra kammaren av herr *Svensson* i Vä.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående möjligheterna för småföretagare och icke yrkesarbetande husmödrar att erhålla tillägssjukpenning samt att vid en sådan utredning de i motionen framförda synpunkterna måtte beaktas».

Beträffande innehållet i motionerna får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I: 441.

Motionerna

Motionärerna framhåller, att företagare och husmödrar i allmänhet är sjukpenningförsäkrade endast för grundsjukpenning men att de har möjlighet att genom frivillig försäkring enligt sjukförsäkringslagen förbättra sitt sjukpenningsskydd. De påpekar vidare, att till den obligatoriska tilläggs-sjukpenningförsäkringen, vilken löntagarna regelmässigt är medlemmar i, utgår bidrag från arbetsgivarna, medan några sådana bidrag inte utgår till den frivilliga försäkringen. Motionärerna fortsätter:

Genom den tillämpade metoden för finansiering av sjukförsäkringen kommer småföretagare med begränsade inkomster att få vidkännas betydande ekonomiska uppostringar för denna. En småföretagare har kanske inte större inkomst än någon av sina anställda och kanske i vissa fall till och med lägre inkomst. Ändock måste han betala arbetsgivaravgift för samtliga sina anställda, som är tillförsäkrade tilläggs-sjukpenning. Själv får han ingen tilläggs-sjukpenning, såvida han inte ur egen kassa finansierar en frivillig försäkring. Han kommer härigenom i en vida ogynnsammare ställning än sina anställda i företaget. Man kan visserligen hävda, att det är en riktig princip, att ett företag skall betala arbetsgivaravgift för sina anställda, men när denna princip skall tillämpas i praktiken blir verkningarna högst olika, beroende på om det är ett stort och ekonomiskt starkt företag, som skall betala avgiften, eller om det är en småföretagare med begränsade inkomster. Såsom principen nu tillämpas enligt gällande bestämmelser medför den en stor ekonomisk orättvisa för det stora flertalet mindre företagare.

Bihang till riksdagens protokoll 1960. 9 saml. 2 avd. Nr 38

Enligt vår mening bör småföretagare komma i åtnjutande av efter inkomsten graderad tilläggssjukpenning på samma sätt som arbetstagare nu erhåller dylik sjukersättning utan att småföretagarna själva behöver erlægga hela kostnaden härför. Vidare bör också husmödrar, som icke har förvärvsarbete utanför hemmet, komma i åtnjutande av tilläggssjukpenning. På vilka villkor småföretagare och husmödrar skall kunna komma i åtnjutande av tilläggssjukpenning bör utredas genom Kungl. Maj:ts försorg.

Gällande bestämmelser

Beträffande den obligatoriska försäkringen enligt *sjukförsäkringslagen* bör följande nämnas i detta sammanhang.

Sjukkasemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete är minst 1 200 kr., blir sjukpenningförsäkrad (7 § första stycket). Vidare är kvinnlig sjukkasemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete inte uppgår till nämnda belopp, sjukpenningförsäkrad, såframt hon a) är gift och sammanlever med sin man eller, om sammanlevnaden mellan makarna hävts, med barn under 16 år, som vid tiden för sammanlevnadens hävande var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken, eller b) efter att ha varit gift sammanlever med barn under 16 år, som vid tiden för äktenskapets upplösning var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken (7 § andra stycket). Försäkring som avses i a) och b) gäller inte för längre tid än till och med den månad, varunder kvinnan fyller 67 år, och inte heller för tid efter utgången av den månad, varunder hon börjat uppbära invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering, så länge sådan förmån åtnjutes (7 § tredje stycket).

Med årsinkomst av förvärvsarbete avses den för år beräknade inkomst i penningar eller naturaförmåner, som någon kan antagas komma att tills vidare åtnjuta av sådant arbete. Hushållsarbete, som make utför i hemmet, räknas inte som förvärvsarbete.

Sjukpenningförsäkrad medlem äger vid sjukdom, som förorsakar förlust av arbetsförmågan, för varje dag rätt till hel sjukpenning. Förorsakar sjukdomen, utan att medföra förlust av arbetsförmågan, nedsättning av denna med minst hälften, skall halv sjukpenning utges (21 §). Varje sjukpenningförsäkrad medlem är försäkrad för grundsjukpenning. Hel grundsjukpenning utgör 3 kr. Har medlemmen i fråga en årsinkomst av tjänst om minst 1 800 kr., är han dessutom försäkrad för tilläggssjukpenning. Storleken av tilläggssjukpenningen är beroende på lönens storlek. Lägsta tilläggssjukpenning är 1 kr. och högsta 17 kr. Efter 180 dagars sjukdom sker viss nedsättning av tilläggssjukpenningen, dock inte om den är 2 kr. eller lägre (22 §).

Den obligatoriska försäkringen finansieras genom sjukförsäkringsavgifter, arbetsgivarbidrag och statsbidrag.

För de allmänna sjukkassornas medlemmar föreligger skyldighet att erlægga avgift för bl. a. försäkringen för grundsjukpenning och försäkringen

för tilläggssjukpenning. Avgift för försäkringen för grundsjukpenning skall erläggas av medlem, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst — vid taxering året näst efter det år avgiften avser — bestämts till minst 1 200 kr. Avgift för försäkringen för tilläggssjukpenning skall erläggas av medlem, som under den månad eller del därav som avgiften avser är försäkrad för tilläggssjukpenning (33 §).

Arbetsgivarna bidrager bl. a. till kostnaderna för försäkringen för tilläggssjukpenning (38 §). Bidraget utgår med 0,85 procent av arbetsgivares lönekostnader, beräknade på visst sätt. Arbetsgivarna bidrager däremot inte till försäkringen för grundsjukpenning.

Till de allmänna sjukförsäkringarna utgår statsbidrag bl. a. i form av sjukhjälpbidrag (40 §). Sjukhjälpbidraget utgår med 50 procent för i huvudsak alla sjukvårdskostnader utom sjukhusvård, med 50 procent för grundsjukpenning samt med 75 procent för barntillägg (41 §). Till försäkringen för tilläggssjukpenning utgår icke statsbidrag.

Den frivilliga försäkringen enligt sjukförsäkringslagen innebär, att sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter inkomst av annat förvärvsarbete än tjänst, genom frivilliga avgifter kan försäkra sig i allmän sjukförsäkring för erhållande av visst tillägg till den sjukpenning, som han eller hon äger uppbära på grund av den obligatoriska försäkringen. Detta tillägg får uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass, som medlemmen skulle ha tillhört om årsinkomsten varit inkomst av tjänst (47 § första stycket). Vidare får sådan kvinnlig sjukförsäkrad medlem som avses i 7 § andra stycket utöka sitt försäkringsskydd genom frivilliga avgifter, så att hon erhåller ett sjukpenningtillägg på 1, 2 eller 3 kr. Det sammanlagda sjukpenningbeloppet får dock inte överstiga 6 kr. (47 § andra stycket). Vidare föreligger vissa möjligheter för studerande att försäkra sig för sjukpenning. Frivillig försäkring får i allmänhet meddelas endast om medlemmen ej fyllt femtiofem år och har god hälsa (49 §).

För den frivilliga försäkringen utgår statsbidrag med 20 procent för sjukpenning och sjukpenningtillägg och med 75 procent för barntillägg åt studerande (53 §).

Åtskilliga stadganden rörande den obligatoriska försäkringen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse även för den frivilliga försäkringen (54 §).

Propositionen nr 75 till årets riksdag

I proposition nr 75 till årets riksdag, vilken avser ändringar i folkpensioneringslagen m. m., behandlar *föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson*, frågan om socialförsäkringens samordning och komplettering. Härvid erinrar han om att en av principerna i den moderna socialförsäkringen

är att försäkringen bör inom rimliga gränser ersätta det bortfall av arbetsinkomst som försäkringsfallet innebär. Emellertid är det enligt hans mening påfallande, att, även om utvecklingen lett fram till en betydande grad av överensstämmelse i huvuddragen inom socialförsäkringens olika grenar, denna princip inte tillämpas allmänt eller enhetligt. Departementschefen framhåller därefter:

Att socialförsäkringen inte är från början systematiskt uppbyggd efter enhetliga principer är helt naturligt. Det är en följd bl. a. av det självklara förhållandet, att varken ekonomiska eller politiska förutsättningar har funnits för en reformverksamhet, som vid varje tillfälle tillgodosett alla önskemål över hela fältet. Det ligger inget egendomligt eller beklagansvärt i det faktum, att socialförsäkringens stora byggnad uppförts etappvis och att de olika delarna tid efter annan anpassats efter ändrade förutsättningar och behov.

Tidpunkten synes nu emellertid synnerligen lämpad för en översyn i samordningens och kompletteringens tecken. Vägledande för en sådan översyn bör vara bl. a., att luckor och brister i försäkringsskyddet bör fyllas, om de motsvaras av angelägna behov. Samordning och förenkling bör eftersträvas överlag och särskilt på de punkter, där utvecklingen av olika försäkringsgrenar medfört att skyddet i vissa fall blivit dubbelt.

En sådan översyn pågår redan på flera olika avsnitt av problemkomplexet.

Härefter erinrar departementschefen om att riksdagen 1959 i enlighet med andra lagutskottets hemställan (utlåtande nr 17) hemställt att frågan om tilläggssjukpenningförsäkring för företagare göres till föremål för utredning. Departementschefen framhåller, att om detta resulterar i att företagarna anslutes till den obligatoriska tilläggssjukpenningförsäkringen, goda förutsättningar synes föreligga för en utveckling därhän, att socialförsäkringssystemet i sin helhet omfattar hela folket. Vidare anför departementschefen, att i detta sammanhang aktualiseras frågan om en översyn av ersättningsreglerna för vissa särskilda grupper, bland dem husmödrar som saknar kontant inkomst av sitt arbete i hemmet.

Angående takten i och sättet för pågående och förestående utredningsarbete anför departementschefen:

Tidsutrymmet för det omfattande reformarbete av delvis teknisk art, som nu pågår, är förhållandevis knappt. I betydelsefulla hänseenden, som har direkt anknytning till pensionssystemet, bör lagstiftning och förvaltningsorganisation beslutas 1961 och 1962 för att träda i funktion senast vid ingången av 1963. Det är därför av vikt, att utrednings- och förberedelsearbetet bedrivs i så rationella former som möjligt. Socialförsäkringskommittén och administrationsnämnden arbetar snabbt och effektivt och i samverkan med socialdepartementets rättsavdelning. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att olika föreliggande utredningsuppgifter inom socialförsäkringen bör upptas till prövning i särskild ordning endast i den mån det visar sig nödvändigt eller fördelaktigt att behandla dem på annat sätt än genom den utredningsapparat, som f. n. arbetar med de frågor jag nu behandlat.

Bland föreliggande utredningsuppgifter finns åtskilliga frågor som rör sjukförsäkringen. För snart ett år sedan, innan lagstiftningen om den allmänna tilläggspensioneringen beslutats, uttalade jag vid anmälan av vissa sjukförsäkringsfrågor (prop. 1959: 161), att en allmän och mera omfattande översyn av sjukförsäkringslagen borde anstå till dess ytterligare erfarenheter vunnits rörande lagens verkningar och till dess samordningsfrågorna inom socialförsäkringen i sin helhet kunde prövas. Vidare framhöll jag, att översynen torde få komma till stånd inom en relativt nära framtid bl. a. som följd av pensionsreformen. I sitt av riksdagen bifallna utlåtande (nr 45) framhöll andra lagutskottet, att den allmänna översynen av sjukförsäkringsbestämmelserna snarast borde komma till stånd. Mera väsentliga utökningar av försäkringsskyddet borde enligt utskottets mening inte ske i samband med en partiell reform.

Då samordningsfrågorna inom socialförsäkringen nu kan prövas i sin helhet kommer, som framgått av det föregående, sjukförsäkringens ersättningsregler att beröras i mycket väsentliga avseenden. Formerna för utredningsarbetet på de avsnitt av sjukförsäkringen, som inte kommer att behandlas i sammanhanget, får anpassas till det nyssnämnda kravet på effektivitet i arbetet allteftersom verksamheten fortskrider.

Utskottet

I föreliggande motioner begäres en utredning syftande till förbättrade sjukpenningförmåner för småföretagare och husmödrar. Till utgångspunkt för denna framställning har motionärerna tagit det förhållandet, att företagare och husmödrar i allmänhet icke har så stor inkomst av tjänst, att de blir obligatoriskt tilläggssjukpenningförsäkrade, och därför endast är försäkrade för grundsjukpenning, tre kr. om dagen.

Riksdagen begärde i fjol att frågan om tilläggssjukpenningförsäkring för företagare måtte göras till föremål för utredning. I propositionen nr 75 till årets riksdag har föredragande departementschefen lämnat en redogörelse för pågående och förestående arbete för socialförsäkringens samordning och komplettering samt nämner därvid, att frågan om tilläggssjukpenningförsäkring för företagare bör upptagas i detta sammanhang. Vidare framhåller departementschefen att i samband därmed aktualiseras frågan om ersättningsreglerna för bl. a. husmödrar, som saknar kontant inkomst av sitt arbete i hemmet. Enligt vad utskottet inhämtat ingår de nu berörda frågorna i 1958 års socialförsäkringskommittés utredningsuppdrag.

De genom motionerna aktualiserade spörsmålen är således redan överlämnade för utredning. Vid sådant förhållande saknas skäl att begära utredning i ämnet. Emellertid synes det värdefullt, att de i motionerna framförda synpunkterna beaktas vid socialförsäkringskommitténs arbete, och utskottet vill därför föreslå att motionerna överlämnas till kommittén.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 441 och II: 585, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionerna överlämnas till 1958 år socialförsäkringskommitté att beaktas vid dess fortsatta arbete.

Stockholm den 5 maj 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Svenson, herrar Åkesson, Kaijser och Edström;

från a n d r a kammaren: fröken Wetterström, herr Odhe, fröken Sandell, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Gustavsson i Alvesta, Svensson i Kungälv, Königson och Anderson i Sundsvall.

1960/58